

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

חרבן בחרבן נגיע

קינת בארי

לקראת תשעה באב תשפ"ד

In partnership with The Rothenberg Family Foundation

השנה אני נזכר בקינות של אבי | הרב דוד סתיו

בבית בו גדלתי לא היו קינות מבוארות.

בעצם, לא היו קינות בכלל.

אבי ז"ל היה חוזר מבית הכנסת, מניח את הקינות מאחורי מדף עליון בארון הספרים, ומפטיר במילים: "זה בלאו הכי לא יהיה רלוונטי בשנה הבאה".

שנים רבות יהודים לא הוטרדו מכך שהם לא הבינו את הקינות, דמעות זלגו מעיניהם בטבעיות. הסבל, העוני והעוינות של הגויים מסביב היו כה מורגשות כך שלא היה צורך בהסבר כלשהו. פשוט רק להסתכל מסביב ולבכות.

בשנים האחרונות נאלצנו ללמוד לקונן, הדבר הפסיק להיות טבעי עבורנו, שכן היה לנו טוב ושמח ולא הבנו לעצב זה מה הוא עושה.

כמה שיחות עסקו בשאלת משמעות החורבן בעידן של תקומת המדינה. יהודים בגלות בדורות האחרונים חשו אף הם שאננים ובטוחים ואת אמירת הקינות אמרו במלאכותיות רבה באתרי הנופש וליד הבריכות והאגמים.

השנה אני נזכר בקינות של אבי, אין צורך בהסבר. הדמעות זולגות כמו שלא זלגו מעולם. גם דם הגיבורים שמסרו נפשם למען הצלת העם הארץ נמהל בדמם של הנטבחים בדרום, משל היינו בקישינב או בגיא הריגה אחר.

השנה נאמר קינות ישנות וחדשות כאחד, ומעל כולן ירחף כאב עמוק ותקווה גדולה לישועה.

ארגון צהר קורא לתת מקום לקינת השעה יחד עם קינת הדורות. מצורפת כאן "קינת בארי" שכתב יגל הרוש. בארי הוא הקיבוץ בנגב המערבי, אבל בארי הוא גם סמל, והקינה היא עליו, על כל העוטף ועל כל מה שקרה בו, ועלינו, כולנו.

בתקווה ובתפילה שנצא בקרוב מאפלה לאורה

קינת בארי | יגל הרוש

איכה אמהות / וילדות ונערות
בשבי מולכות / כבימי פרעות
ונפרצו גדרות / צאן ישראל
ופסקו מחולות / ונגינות משוררי
עיני נובעה מים / מעמק שברי

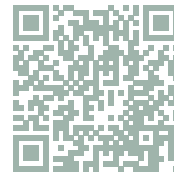
ואיכה אתמה / בורא רומה
עד אן אמה / תהיה מהומה
עד אן קומה / תשפל אדמה
ועתה קומה / להאיר נרי
ובעין רחמיך / תרפא שברי
ועיני הנובעת / תשקה בארי

איכה בארי / הפכה לקברי
ויום מאורי / הפך שחורי
והשחת כל פרי / ונהפך שירי
עיני נובעה מים / מעמק שברי

איכה תורה / ערוכה וסדורה
וכל פארה / לא עמד לעזרה
וביום הדרה / השחת תארי
עיני נובעה מים / מעמק שברי

איכה ישראל / ביום קרוא אל
וחיים שואל / ומהומה קבל
זקן ועולל / בדם מתגולל
וחגו חלל / אויב אכזרי
עיני נובעה מים / מעמק שברי

להאזנה - סירקו:

מילים לכאב | הרב אלחנן ניר

השופר שלא תקעו בו בראש השנה, שב אלינו דרך אמירת ה"הני" שהגיעה השנה מקצוות רבים כל כך בעם. הקינות, העתיקות כמו גם החדשות, שנאמר השבוע, יאפשרו לנו לשהות באבל ובצער הגדול, אך גם להתעשת ולהתמלא בתקווה. מסע תשפ"ד

אם לא כי צורם מכרם. הוא נלחם במ והסיר תקפם ובכן נשתה גבורתם".

מדובר אפוא באירוע החורג מכל דרך טבע והבנה; אירוע כמו תנכ"י של הסתר פנים.

אחרי תקופה של קטטות פנימיות בלתי פוסקות, ריב אחים בעוצמות שלא ידענו כמותן במדינת ישראל. "אוי לְתֹאֵר אֵיזָה אוי / הִיָּה לְנוֹבִינֵינוּ לְבִינֵינוּ" (חדוה הרבני); אחרי שנות אוי נוראות בינינו - מעטה ההגנה שעטף כל השנים את הכבשה הנתונה בין שבעים הזאבים כמו הוסר לרגע. השכינה החובקת אותנו, מחנה ישראל, כמו עזבה אותנו לכמה שעות בבוקר הנורא ההוא. האב כמו דפק על השולחן והרעיד את הארץ. רגע לפני מריבות נוספות, והפעם בהקפות השניות במוצאי שמחת תורה - הכול נעצר. אין יותר ריקודים.

נהפך לאבל מחולנו.

שמחת תורה הפכה לתשעה באב.

ופתאום, בתוך גאות המחלה האוטואימונית שתקפה אותנו בפראות, בתוך הניוון המתקדם של שרירי הלאומיות והקולקטיבי, נאלצנו בעל כורחנו להיזכר; בתוך ההכלה הממארת והניטרליות החולנית שהלכו והתפשטו בנו בעשורים האחרונים, שבאמצעותם מדינת ישראל כמו ביקשה לספר את סיפור חייה כאן - הוטחנו במית, בהיסטורי, בצורך לנקוט צד בצורה נחרצת ולקום על מבקשי נפשנו.

ג | הטבח הנורא הביא להתמוטטות ולכאוס. אחר כך עלה הלם מעורב בכעס, בחוסר היכולת להכיל את ההשפלה הנוראה. אבל במקביל לתחושות מצמיתות אלו, החלה גם תחושת השתקמות והתקוממות, ונשבה בנו רוח גבורה של מאות אלפי גיבורים, שבמקום שאין אנשים תקעו הם בשופר ואמרו "הני".

אותו שופר נשכח מראש השנה, לפתע הלך והשמיע קול נעלם. ואותה דממה הלכה והתמלאה בלבבות מלאי האכפתיות, שבאו להילחם "בשם כל ישראל". חשנו כיצד המלחמה הזאת חוברת לכל המלחמות שידענו בעבר; מקבלת את כוחה מימי השופטים והמלכים, יוצרת זיקה ברורה אל מרד החשמונאים, ומחזירה אותנו לתיבת התהודה ההיסטורית שהלכה ונשכחה מאיתנו.

בכיר רבין בתל-אביב התארגנו מתפללים לתפילת כל נדרי. האוויר שהיה רווי באדי דלק כמו רק חיכה לטריגר, וזה כמובן הגיע. מחיצה מאולתרת בין עזרת הגברים לעזרת הנשים, שהיו שזיהו אותה ככזו שנפרסה בניגוד לפסיקת בית המשפט, הציתה את האש. בתוך זמן קצר התייצבו במקום תושבי השכונה, התעמתו עם המתפללים הרבים ופירקו את המחיצה. שני הצדדים עמדו זה מול זה, כל אחד מאשים את זולתו ביצירת פרובוקציה מכוונת וזולה ביום הקדוש.

העימות בכיר עורר סערה פוליטית, תקשורתית וחברתית אדירה. נחשול של שנאה פנימית הלך ושטף את מדינת ישראל, בגובה שנדמה היה שעשרות שנים לא גאה כאן. היה נדמה שזהו רק הקדימון למאבק נוסף על המחיצות, שעשוי היה להתפרץ בהקפות השניות בכיר במוצאי שמחת תורה.

ב | ובבוקר שמחת תורה, עת ביקשנו "לחיים ולא למוות", עלה הכורח.

אלפי מחבלים מרצועת עזה פרצו לעשרות יישובים, קיבוצים ובסיסי צבא שבגבולה הדרום-מערבי של ישראל, ופתחו במתקפה רצחנית שטרם הייתה כמותה במדינת ישראל. כאשר רבנו והתכתשנו באווילות על המחיצות, הם כבר היו על הגדרות.

למעלה מאלף אזרחים וחילים נטבחו ונרצחו, נשרפו ונשחטו, נאנסו ונבדזו באין מעצור ובאכזריות בלתי ניתנת למילים, "מַנְעֵר יַעֲד זֶקֶן טַף וְנָשִׁים בְּיָוֶם אֶחָד". כמאתיים וחמישים מאחינו ואחיותינו נחטפו לרצועת עזה, ורבים מהם עדיין נתונים בשבי הנורא שם. במשך יותר מיממה, מדינת ישראל החזקה והבלתי מנוצחת נאלמה, והעם העברי כמו חזר לחיי גלות חסרי ביטחון ורצופי פוגרומים, אך הפעם התרחש הדבר בתוך ארצו ההיסטורית ומדינתו הריבונית. לא שופר נשמע בגבולנו אלא שריקות פצמ"רים מהדרום, טילים מהצפון ורעם אזהקות עולות ויורדות שהחריד את מדינת ישראל הזעירה.

קשה להבין כיצד טחו עיני הצבא ושירותי המודיעין המקצועיים והנועזים מלצפות ולהתכונן כראוי למתקפה נוראה אך פשוטה זו, "אם לא כי צַרְרָם מְכָרְם וְהָהֶסְגִּימָם" (דברים ל, לא-לב). וכפי שפירש רבי עובדיה ספורנו: "היה להם להבין שאין זה בטבע...

א | בקול דממה דקה הגיעה לה שנת תשפ"ד. ומכיוון שהיום הראשון של ראש השנה חל בשבת, לא נשמע בראשיתה קול השופר.

ומשהו בשתיקה הזאת כמו שיקף את אשר רחש אז בליבם של רבים במדינת ישראל: אחרי שנה רצופה במאבקים פנימיים, אחרי שנה של טינה, כעס ואף שנאה פנימית הולכת ושוצפת, היה משהו באלם הזה שהלם נכונה את כניסת השנה. המשכיל בעת ההיא נדם.

תפקיד השופר, לפי המקובלים, הוא למתק את הדינים, אך באוויר עמדו בימי ראשית השנה חבילות רבות של דינים. היה ניתן לחוש בהם באופן פיזי כמעט, ולא נמצא מי שימתיק אותם. נראה היה שלא עלתה די התעוררות מלמטה להבין את חומרת הקרע הפנימי ואת סכנתו. כולם המשיכו לדון בלהט גדול ובחמה שפוכה, מבלי להבחין שכל אויבנו מסתכלים ומפנימים את עומק הקרע שבינינו, וכבר מתרגמים זאת לידי מעשה.

בראש השנה תשפ"ד הייתה תחושה של שופר קטן, שכינה שהלכה והסתלקה מאיתנו בשל היותנו חסרים, פגומים ומלאי עצב. לא הייתה בנו טהרת הלב, ולא הייתה המלכה. שכן כדי להמליך יש צורך ברצון, ו"אִמְלִכְתוּ בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם", בבהירות פנימית, בהתכללות המידות ובשיתוף פעולה בין הבריות, אולם אלו נעדרו אז במפגיע מאיתנו, עת התבוססנו במוחין דקטנות. לא הייתה אז פרספקטיבה ולא היה זיכרון, שהוא הנותן ליום זה את שמו, "יום הזיכרון"; רק שכחה צפופה הלכה והתהדקה על ליבותיהם של בני האדם.

ובראש השנה "שאין בו תקיעת שופר, אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים. שעל ידי הרהורי תשובה זו... ימתקו הדינים" (רבי שלום שרעבי, נהר שלום, ט). כשאין שופר, כשאין קול היוצא החוצה, מה שנותר לנו הוא להרהר בתשובה בפנימיות הלב; לדעת בתוכנו את נקודת החיסרון, החולשה וההיעדר שלנו, ומכוח ידיעה זו לבוא בשפלות ובענווה ולבקש ישועה ורחמים. אבל בראש השנה תשפ"ד היינו כנראה משוכנעים, יודעים, בטוחים מדי בעצמנו. ולא היה שופר. ולא היו הרהורי תשובה. רק דינים זעיר אנפין.

ערב יום הכיפורים הגיע.

הרפיסות שאחזה בנו עד הטבח כמו נעלמה, ולפתע היה נראה שהמלחמה מגלה בנו כוחות התעשתות ולחימה. "נמצא שכל שיש לאדם מלחמה, מכלל כי יש לו כוח להילחם. וכתוב 'אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח' - שעל ידי המלחמה עצמו רואה שיש לו במה לבטוח" (שפת אמת, שופטים תרל"ד). ההכרח כמו הוליד בנו את ההבנה שכולנו באותה סירה, שהמחבלים רואים גם את תושבי שדרות ואת קיבוצי העוטף כ"מתנחלים", ובעיקר - שאין לנו ברירה; ושגם אם שכחנו, הנה אנחנו נזכרים - יש בנו עוצמה ויש בנו כוחות להיאבק ולהילחם בדורשי רעתנו.

הסיפורים על אנשים מקצועות רבות בעם שהרגישו שהם העם, וקמו ממקומם מבלי שכלל נקראו ונדרשו, התנדבו מרצונם ומסרו את נפשם, מלווים אותנו יום יום ומשמישים כאבוקות להבה. אנשים ונשים שקודם לא נודעו, הפכו באחת לגיבורים, לדמויות רבות הוד של השראה לדורות; לשופרות בעצם היותם. המבטים הופנו באחת אל דמויות אור שלא חיפשו כבוד ותהילה אלא רק ביקשו להציל את הזולת באשר הוא יהודי, באשר הוא אדם. שמסרו את נפשם עלינו, על החיים שלנו כאן בנחלת אבותינו.

ד | השופר שנעדר ביום הזיכרון, בבוקרו של ראש השנה, שב אליו השנה שוב ושוב. וראש השנה שהחל כיום שכחה נוראה ולא כיום זיכרון, כמו הגיע לתיקונו ביום הזיכרון לחללי צה"ל ומערכות ישראל, בראשית חודש אייר. אם ביום הזיכרון, ראש השנה, היינו כולנו בתרדמה, בשכחה עמוקה, בדממה נטולת שופר - הרי שביום הזיכרון לחללי צה"ל כבר הקצנו, כבר שמענו את קול השופר צופר הנתקע ונישא בראש ההר אל מול קבריהם הטריים של מאות חיילים ומפקדים שמסרו את נפשם והקיזו דמם אל יסוד המזבח.

הצפירה שנשמעה השנה ביום הזיכרון לחללי מערכות ישראל כמו באה תחת קול השופר הנעדר. היא שייצרה את ההמלכה, את התקווה שנוכל להביט על התקופה הזאת בעוד דור או שניים, ולהבחין כיצד הימים הללו היו שלב נוסף בדרך הארוכה והנוראה של גאולת ישראל.

"ההכרח הוא ציר האמונים להעלות את הכלל ואת הפרט לרום מעלתם" (הרא"ה קוק, עין איה ברכות פרק ט, רעז). ההכרח מביא אותנו להיזכר שבתוך עולם החול הכלוא בעצמו ובאגואיזם, יש אומה המבקשת לגלות את המעבר, את דעת האלוהים, את האלטרואיזם והנס, את השפּת שבכל העולמות. מרחב שתוכו רצוף אהבה של "ואהבת לרעך כמוך".

ההכרח מביא אותנו להיזכר בכך שהמדינה שלנו צריכה להיות מדינה ריבונית וחזקה ולא רופסת

וחיורת, מדינה הניזונה ממשא ומסורת הדורות אך מצמיחה על גביהם את חידושה שלה. מדינה פורצת דרך שתהיה מוקד גלובלי של ראיית הנקודה האלוהית בכל נבוא, בתוך עולם שסובל מחוסר אמון, היעדר לכידות ונרקיסיזם מופגן.

אנשים ונשים שקודם לא נודעו, הפכו באחת לגיבורים, לדמויות רבות הוד של השראה לדורות; לשופרות בעצם היותם. המבטים הופנו באחת אל דמויות אור שרק ביקשו להציל את הזולת באשר הוא יהודי, באשר הוא אדם. שמסרו את נפשם עלינו, על החיים שלנו כאן בנחלת אבותינו

"המחלוקת היא סם החיים של היהדות", כתב הרב יונתן זקס (שישי ושיח ב, עמ' 190). אבל אנחנו כבר הרבה זמן לא בתוך סם חיים, ונפלונו עמוק בסבך המחלוקת הרעה. כעת נבקש לגלות בעצמנו, ואף לייצא לעולם, מודל מתוקן של מחלוקת ודיאלוג אמת; מודל, שהגם שיש בו מגוון דעות, הרי שהוא יודע ליצור מחלוקת שתתנהל בצורה אחראית, מתוך כבוד עמוק לצלם האלוקים שבדעה האחרת.

ה | בתשפ"ד נבְּפָה וְנִלְלָל עַל הַחֶרֶץ עַל אֲחֵים וְאֶחָיוּת שֶׁעָלוּ בְּחֶרֶץ עַל זְקֵנִים וְזִקְנוֹת וְתִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן אוֹי מָה הָיָה לָנוּ למעלה מעשרה חודשים חלפו מאז הטבח.

הימים הנוראים טרם פינו את מקומם לימי השגרה. כולנו בשנה שלמה שהיא כולה ימים נוראים. ובתוך כל רכבת ההרים הזאת, למי היה זמן לעצור ולהתאבל? עכשיו, בתשעה באב, אנחנו עוצרים, נותנים לעצמנו רגע להתבונן במה שעבר עלינו; מאפשרים לעצמנו לשחרר ליום אחד את התפקוד של האף-על-פי-כך החזק שלנו, של ההתגברות הנחרצת והתמידית. עכשיו מותר לנו להתפרק, לכאוב, לתת מרחב לשבר, ולהתחבר לכאב רב-הדורות, ובעיקר בן השנה הזאת.

השנה נאפשר לעצמנו לשהות נכונה ב"עבודת האבל" ובטראומה, בצער ובאובדן. כי האבל אינו בעיה שיש לפתור אותה, להתגבר עליה ולעבור הלאה להדברים החשובים והפרודוקטיביים, אלא נוכחות שיש להסכים ולשהות בה. וההתאבלות היא בדרך כלל לא רק אירוע אישי-פרטי, אלא

אירוע קהילתי-חבורתי, שהאבלים עושים אותו יחד עם הקרובים אליהם. ויש להיות בו יחד עם המעגל הקרוב, כאירוע משותף, אירוע שהוא חלק מהשייכות שלנו האחד אל זולתו.

חלק מהאבלות הרב-דורית של היהודי נשען על אמירת הקינות שכתבו וסידרו לנו הקדמונים בתשעה באב. השנה ניגש אליהן כמו מי שלא אמרו אותן מעולם, ונקרא בהן מחדש. כי אם עד השנה הזאת חשבנו שמדובר היה על העבר הרחוק, ימי הגלות הסחופים והדוויים, ואנחנו הרי רחוקים ממצאיאות מעין זו כרחוק מזרח ומערב, הנה - וכמה נורא הדבר - ראינו הכול לנגד עינינו, כאן במדינת ישראל הריבונית.

השנה גם נקרא אחרת את מגילת איכה. הנה קחו לידכם את אחד הפסוקים הראשונים במגילת איכה, וקראו אותו באטיות:

הָיוּ צָרִיךְ לְרֹאשׁ אֵיכָה שָׁלוּ כִּי ה' הוֹגָה עַל רֵב פְּשָׁעֶיהָ עוֹלָלִיךְ הִלְכוּ שָׁבִי לִפְנֵי צָר.

לא הייתה שנה בתולדות מדינת ישראל שהפסוקים הללו היו כה פוצעים, כה פיזיים ומוחשיים.

ובכל זאת, לא נסתפק רק באיכה ובקינות הקיימות, אלא נסיף ונאמר קינה או קינות שהתחברו השנה, המבקשות להביא את הכאב הנורא שנשמע בארצנו השנה. כאן פתחנו עם "קינת בארו" שכתב יידי יגל הרוש. יגל פותח ב"איכה" - איך בארי הפכה לקברי, איך יום מאורי הפך ליום שחור, ומקונן על השבר הנורא שפקד את כולנו:

אֵיכָה יִשְׂרָאֵל / בְּיוֹם קְרוֹא אֵל וְחַיִּים שׂוֹאֵל / וּמְהוֹמָה קָבַל זְקֵן וְעוֹלָל / בְּרֵם מִתְגוֹלָל וְחָגוּ חֲלָל / אוֹיֵב אֶכְזָרִי

עֵינֵי נֹבְעָה מַיִם / מַעֲמֵק שְׁבָרִי אוֹלַם הוּא אֵינוֹ מִסְתַּפֵּק בְּכָאֵב וּבַצַּעַר עַל שֶׁהִיא. כְּדוֹךְ הַקִּינּוֹת הַעֲתִיקוֹת הוּא כּוֹאֵב וְדוֹאֵב וְזוֹעֵק וּבוֹכֵה, אֵךְ בֵּית הָאֲחֵרוֹן גַּם מֵיִחַל לִנְחָמָה, לְתַקוּמָה, לְרַפּוּאָה:

וְעֲתִידָה קִיּוּמָה / לְהֵאִיר נְרִי וּבְעֵינֵי רַחֲמֶיךָ / תִּרְפָּא שְׁבָרִי וְעֵינֵי הַנוֹבְעֵת / תִּשְׁקָה בְּאַרְי.

נקונן השנה בתשעה באב, נשהה בכאב ובצער הנורא, לא נחשוש מלבכות ולהתאבל. אך נדאג גם שהללו יביאו אותנו להתעשתות, לתיקון, ולהיזכרות בתפקידנו הגדול שלשמו באנו לעולם. ונתפלל ונפעל שנזכה להיגאל. יחד.

בְּרַגְעֵךְ קָטָן עֹבְדֶיךָ וּבְרַחֲמֶיךָ גְדוֹלִים אֶקְבָּצֶךָ. בְּשִׁצְפֵי קֶצֶף הַסֶּתְרֶיךָ פָּנֵי רַגְעֵךְ מִפָּךְ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אֶמְרָךְ ה' (שמיחה נד-ח).

מי שברך לאחדות | הרב יוסף צבי רימון

מי שברך אבותינו אברהם, יצחק ויעקב
הוא יברך וישמר כל אחד ואחת מישראל,
יתן בלבנו להביט בעין טובה על הכל,
ונזכה להיטיב לכל - בכל מכל כל,
ישע אחדות ואהבה בתוכנו,
ונראה במהרה בן דוד משיח צדקנו,
ונאמר אמן.

מה שיהודי בישראל

בשנה זו, הקינות נוגעות בלבבות באופן מיוחד, ותיאורי החורבן נראים ממשיים מתמיד.

לצד התפילות והקינות, נקדיש השנה את תשעה באב לעיסוק בשאלות אמונה מעמיקות, במחשבות על ייעוד ועל הצורך של עם ישראל לעמוד בגבורה אל מול אסונות ופורענויות לצד מחלוקות קשות, ובאתגר בנייתה של חברה ישראלית מאוחדת, גם אם רבת פנים.

איך מתחילים? ריכזנו עבורכם תכנים מיוחדים לתשעה באב לצד מקבץ תוכניות שעלו באתר "משב", העוסקים בשאלות אמונה, ברגעי תפילה, בהתמודדויות שעבר עמנו במהלך תולדותיו, ובהיבטים לאומיים של היום שאמור להיות יום הכיפורים החברתי שלנו.

ערוץ **מש"ב - מה שיהודי בישראל** המופעל על ידי ארגון רבני צהר נותן במה למגוון קולות הנוגעים לזהות יהודית ולחברה הישראלית. באתר תוכלו למצוא כתבות, ראיונות, סדרות וידיאו, מחקרים ומשחקי ידע במגוון רחב של תחומים הנוגעים לזהות יהודית ולמסורת ישראל.

סירקו לכניסה לאתר